

DOĞRULUK VE GÜVEN¹

"Doğruluk", müminin inanç, ibadet, ahlâk, söz, fiil ve davranışlarında Kur'an ve Sünnete uygun, dürüst ve samîmi olmasıdır. Yüce Allah,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun"² buyurmaktadır.

"İtteküllâhe" emri dünyada ve âhirette insana zarar verebilecek olan şirk, küfür ve nifak, içki, kumar, zina, hırsızlık, yalan, yalancı şahitlik, insan öldürme ve ibadetleri terk etme gibi her türlü günah, kötülük ve zulüm olan söz, fiil ve davranışları terk ederek korunmak, Allah'ın rızası, sevgi ve merhametini kaybetmemek ve O'nun azabından sakınmak için tedbir almak anlamlarını da ifade eder.

Yüce Allah, dünya hayatında buluş çağından ölünceye kadar Allah'ın emir ve yasaklarına uyarak dünya ve ahireti teminat altına almamızı, günahlardan sakınmamızı, iman ve İslâm nimetinin kıymetini bilmemizi, ibadet ve itaatle azabından korunmamızı istemektedir.

"Kûnû maa's-sâdikîn" emriyle yüce Allah; söz, eylem ve davranışlarda doğru olmamızı, dürüst ve iyi insanlarla birlikte olmamızı, iyilerle doğrularla oturup kalkmamızı, onlarla hemhal olmamızı, yalandan, sahtekârlıktan uzak olmamızı, kötü ve yalancı insanlar ile birlikte olmamamızı istemektedir.

Yaratan ve yaşatan Yüce Allah, insanın kamil bir mümin, doğru dürüst bir insan olmasından memnun ve razı olur. Doğruluk insanların kendi arzularına veya kendi çıkarlarına göre olmaz. Doğruluk Allah'ın koyduğu ölçülere göre yaşamakla olur. O bakımdan Peygamberimize ve onun şahsında tüm inananlara Yüce Allah,

فَاسْتَقِمَّ كَمَا أَمَرْتُ...

"Emrolunduğun gibi dosdoğru ol ..." ³ buyuruyor. Ayrıca doğru söylemeyi emrediyor, yalanı ise yasaklıyor. Nitekim Ahzab sûresinin 70 ve 71. âyetlerinde;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا (70) يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki, Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır" buyurulmaktadır.

Bu ayet-i kerîme, açık bir şekilde Müslümanın doğru sözlü ve dürüst, özü ile sözünün aynı olmasını emretmektedir. Müminlerin bu emre uygun hareket etmeleri dînî görevleridir.

Yalan söyleyenler, bunun zararını dünya ve âhirette göreceklerdir. Yüce Allah yalancı ve yalanlayıcıların âhiretteki akıbetlerini şöyle bildirmektedir:

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ

"Kıyamet günü Allah'a karşı yalan söyleyenleri görürsün, yüzleri kapkara kesilmiştir. Büyüklük taslayanlar için cehennemde bir yer mi yok?" ⁴

Allah'a karşı yalan söyleyenlerin yüzleri âhirette kapkara olacak ve cezalarını çekmek üzere cehenneme atılacaklardır. Konu ile ilgili diğer bir âyette ise şöyle buyurulmaktadır:

¹ Yusuf Altaş, Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi.

² Tevbe, 9/119.

³ Hûd, 11/112.

⁴ Zümer, 39/60.

وَيَلِّ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ (7) يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُنْثَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

"Her günahkar yalancının vay haline! Kendisine Allah'ın ayetlerinin okunduğunu iştirir de, sonra büyüklük taslayarak sanki onları hiç duymamış gibi direnir. İşte onu elem dolu bir azap ile müjdele."⁵

Allah'a yalan isnat etmek, Allah'ı, Peygamber'i, ayetlerini ve Allah'ın hükümlerini yalanlamak küfürdür. Ayetler bu kimselerin durumlarını beyan etmektedir.

Müslüman olduğunu söylediği halde insanlara karşı yalan konuşan, sözü ile özü birbirine uymayan insanlar vardır. Bu tür insanlar kalben inanmadıkları halde Müslümanlara karşı inandıklarını söylerler. Gerçekte inanmazlar, yalancılardır. Bu kimseler Allah katında kafirdir ve Kur'an'da bu kimseler "münafık" olarak nitelenmektedirler. Münafıkların gerçek yüzlerini ancak Allah bilir. Münafıklar, Allah'ı ve insanları kandırmaya çalışan, yalancı, sahtekâr ve ikiyüzlü kimselerdir. Şu âyet bu kimselerin niteliklerini bildirmektedir:

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَىٰ يُرَآؤُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا

"Münafıklar, Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların bu çabalarını başlarına geçirir. Onlar namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı pek az anarlar."⁶

Bu niteliklere sahip olan münafıklar, cehennemın en alt tabakasına atılacaklardır. Yüce Allah bu hususu şöyle bildirmektedir:

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا

"Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın."⁷

Doğruluk, önce imanda samîmi olmakla başlar. Kafir ve münafıklar, ilâhî hakikatleri yalan saymakta ve inanmamaktadırlar. Kur'an'da haber verilen gerçeklere inanmayan kimseler Allah'ı yalanlayan kimselerdir. Dolayısıyla doğruluk önce imanda gerçekleşir, ikinci aşamada doğruluk sözde ve amelde tezahür eder. İnancında, sözlerinde ve amellerinde doğru olan insanlar güvenilir insanlardır. Doğruluk ve güven, bütün faziletlerin başıdır. Fert ve cemiyet olarak yükselmenin ve yücelmenin temel prensibidir.

Toplumda; âlim-cahil, büyük-küçük, âmir-memur, işçi-işveren, kadın-erkek, tüccar, çiftçi, her sınıf insanın doğruluğa ve güvene ihtiyacı vardır. Doğruluk ve güven olmadan insanlar toplumda rahat ve huzurlu yaşayamazlar, ticari hayat durur, felç olur. Herkes birbirinden şüphe etmeye başlar, kimse kimseye inanmaz olur. Birbirine inanmayan ve güvenmeyen insanların oluşturduğu toplumda birlikten beraberlikten söz edilemez. Her an aldatılma korkusuyla yaşayan insanın hayatı çekilmez olur. Bütün bu olumsuzlukları ortadan kaldırmanın yolu doğruluk ve güvendir.

Doğruluk, Allah ve peygamberlerin sıfatlarındandır. Şu âyetler bu gerçeği ifade etmektedir:

"De ki: Allah doğru söylemiştir..."⁸

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا

"Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Andolsun, sizi kıyamet gününde mutlaka bir araya

⁵ Câsiye, 45/7-8.

⁶ Nisâ, 4/142.

⁷ Nisâ, 4/145.

⁸ Âl-i İmran, 3/95.

toplayacaktır. Allah'tan daha doğru söz söyleyen kimdir?"⁹

Doğrulukta, peygamberler bize örnektirler. Nitekim Yüce Allah:

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا

"Kur'an'da İbrahim'i an. Şüphesiz ki o, siddîk (özü sözü dosdoğru olan) bir peygamberdir"¹⁰ buyurmuştur. Kur'an'da Musa (a.s.) ve İsmail (a.s.)'dan da, özü sözü doğru peygamberler diye bahsedilmektedir.¹¹

Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.), doğruluğu sayesinde peygamberlik öncesinde bile "Güvenilir Muhammed/Muhammedü'l-Emin" unvanını almıştır. Peygamberimiz (s.a.s.) son derece güvenilir, özü sözü doğru, hayatında hiç yalan söylememiş, kimseyi aldatmamış örnek bir şahsiyettir. Mekkeliler kendisine güvendikleri için ticaret kervanlarını emanet ederlerdi. İlk eşi Hz. Hatice'nin kervanlarıyla da ticaret yapmış, kârlı ve bereketli sonuçlar almış, Peygamberimizin dürüstlüğüne ve güvenilirliğine hayran kaldığı için kendisine evlenme teklifinde bulunmuş ve evlenmişlerdir.

Bizans Meliki Herakliyüs, Ebu Süfyan'a Peygamberimizin hiç yalan söylediğini duyup duymadığını sormuş, Ebu Süfyan da, onun hiç yalan söylemediğini bildirmiştir. Bunun üzerine Herakliyüs, "İnsanlara yalan söylemeyen, Allah'a karşı da yalan söylemez" demiştir. Peygamber Efendimizin hayatı baştan sona doğruluk ve güven örnekleriyle doludur. O, insanların da doğru olmalarını ve güvenilir olmalarını daima tavsiye etmiştir. Zaten dünyada olduğu gibi ahirette de insana samimi iman, doğru söz ve doğru davranıştan başkası fayda sağlamayacaktır. O bakımdan Kur'an'da:

قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

"Allah şöyle buyuracak; 'Bugün, doğrulara doğruluklarının yarar sağlayacağı gündür'. Onlara içinden ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları cennetler vardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte büyük kurtuluş ve kazanç budur."¹²

Doğruluk ve güvenin faydası sadece ahiret mükafatından ibaret değildir. Elbette Yüce Allah doğru söz söyleyen, doğru iş yapan güvenilir mümin kullarını mükafatlandıracaktır. Allah vaadinden dönmez. Doğruluğa ve güvene kişinin kendisinin ve bulunduğu cemiyetin ihtiyacı vardır. Bugün dünya milletlerinde doğru iş yapan, ürettiği malı kaliteli ve hatasız yapan fertler ve cemiyetlerin iktisadî yönden kalkındıkları, pazar bulmakta zorlanmadıkları, aranan marka ve firma oldukları açıktır. Etrafımızda bulunan sanatkarlara, firmalara baktığımızda bazılarının ne kadar yoğun olduklarını, bazılarının ise iş bulamadıklarını, ürettiği malı satamadıklarını görmekteyiz. İnsanları aldatan, kalitesiz, hatalı mal ve hizmet üreten kişi ve kuruluşların ancak bir defa satabileceklerini, bundan sonra insanları tekrar aldatamayacaklarını bilmeleri gerekir.

İnsanları aldatıp haksız kazanç sağlayan kişi haram yediği gibi, ahirette de hak sahipleri kendisinden haklarını alacaklardır. Bu dünyada ise dürüst olmadığı ve güven duygusunu kaybettiği için işini, aşını hatta eşini bile kaybedebilir. İnsanlar arasında itibarı olmaz, daha dünyada iken dürüst olmadığının cezasını çeker, ahiretteki cezası da ayrı.

İnsanları gerek dünyada ve gerekse ahirette kötü duruma sokacak olan yalan ve hileli işlerden koruyacak, onları kurtuluşa ve saadete götürecek olan doğruluk ve güven konusunda Peygamber Efendimizin örneğiyle beraber çok güzel tavsiyeleri olmuştur. Hz. Peygamber

⁹ Nisâ, 4/87.

¹⁰ Meryem, 19/41.

¹¹ Bkz. Meryem, 19/51,54.

¹² Maide, 5/119.

(s.a.s.) şöyle buyurmaktadır:

الْبَيْعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَّفَقَا فَإِنَّ صَدَقًا وَبَيِّنًا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا وَإِنْ كَذَبَا وَكَتَمَا مُحِقَّتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا.

"Alıcı ve satıcı, birbirlerinden ayrılmadıkça (vazgeçmekte) muhayyerdirler. Alıcı ve satıcı dürüst olurlar, kusurları beyan ederlerse, alış-verişleri her ikisi hakkında da mübarek olur. Kusurları gizlerler ve yalan söylerlerse, alış-verişlerinin bereketi kaybolur."¹³

Peygamber Efendimiz, hadis-i şerifinde ticarî işlemlerde dürüstlüğe, alıcı ve satıcıların doğru olmalarına, dürüst davranmalarına, satıcının; müşterinin gafletini, piyasayı bilmemesini ve malı tanıyamamasını fırsat bilip malın ayıbını gizleyerek satış yapmaması gerektiğine dikkati çekmekte ve bu tür bir alış verişten elde edilecek kârın bereketinin olmayacağını bildirmektedir. İnsanları aldatan daima zarardadır. Çünkü günah işlemiştir, kul hakkını üzerine almıştır, aldatılan insan bir daha o satıcıya gelmeyecektir, başkalarının gelmemesi için satıcının hilekârlığını çevresine söyleyecektir. Neticede bu kimse iş yapamaz hale gelecek, iflasa sürüklenecektir.

Bereketsizliğin ifade ettiği anlamlardan biri de budur.

Peygamberimiz (s.a.s.) müminleri doğru olmaya şöyle teşvik etmektedir:

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا وَبِرًّا وَإِذَا كَذَبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكُذْبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا.

"Size doğruluğu tavsiye ederim. Zira doğruluk insanı birr'e (Allah'ı razı edecek iyiliğe) götürür, birr de cennete götürür. Kişi doğru söyler ve doğruyu arar da, sonunda Allah'ın indinde sidik (doğru sözlü) diye kaydedilir. Yalan da kişiyi haddi aşmaya götürür. Haddi aşmak da ateşe (cehenneme) götürür. Kişi yalan söyler ve yalanın arkasına düşer de, sonunda Allah'ın indinde yalancı diye kaydedilir."¹⁴

SONUÇ

Doğruluk ve güven, hem dünya ve hem de ahiret için vazgeçilmez iki ilkedir. Doğruluğun yeri kalptir, iyi niyetli, ihlaslı ve samîmi olan insanın inancı da sağlamdır. Niyeti ve inancı bozuk insanın sözleri ve işleri de bozuk olur. Bu sebeple insan önce doğru bir inanca sahip olmalı, sonra bu inancını söz ve davranışlarına yansıtmalıdır.

Fert ve toplumun başarı ve mutluluğu, doğru ve güvenilir olmalarına bağlıdır. Çünkü insanlar, birbirlerine güvenemezlerse yardımlaşamaz, borç para veremez, iyilik yapamaz hale gelirler. İdareciler halkına, halk da idarecilerine güven duyarsa ticarî hayat canlanır, yardımlaşma ve hayırlı işlerle birlik ve beraberlik temin edilir.

¹³ Buhari, Büyü, 19, 22, 44, 46; Müslim, Büyü, 47; Ebû Davud, Büyü, 53; Tirmizi, Büyü, 26; Nesai, Büyü, 3.

¹⁴ Buhari, Edeb, 69; Müslim, Birr, 102, 103; Muvatta, Kelam 16; Ebu Davud, Edep, 88; Tirmizi, Birr, 46.